

ЯН ВАЛЄТОВ

ЧУЖІ СНИ

Фантастичний роман

Харків
«Фоліо»
2019

ПЕРЕДМОВА

Історія написання цієї книги почалася у далекому 2012 році. Я саме закінчив роботу над «Проклятим» — слід сказати, важку, виснажливу роботу.

На той час стало зрозуміло, що від мене читач чекає не історичний роман про виникнення християнства, хоч і присмачений бойовиком, а повторення «Нічної Землі», у будь-якому вигляді: приквел, сиквел, вбквел...

Мені ж не хотілося розповідати вже розказану історію, я як міг відмовлявся, видавець наполегливо вставляв історію Іегуди та Іешуа в серію «Фантастичний бойовик», загалом, усе складалося не найкращим чином.

Ми з дружиною поверталися додому з Києва машиною. 500 кілометрів дороги — чудовий привід увімкнути уяву, особливо коли є помічник. Тут саме час подякувати за «Чужі сни» моїй дружині Лесі, бо без неї цієї книги точно б не було.

— Слухай, — запропонувала вона, — напиши поки що містичний трилер! Ти ж ніколи не писав у цьому жанрі!

(Ті, хто мене знає, зараз зрозуміли, в яку чутливу нотку влучила моя дружина. Новий жанр — це нездоланна спокуса!)

— Гм... — сказав я. — Нумо подумаймо...

І ми подумали. І придумали історію подружжя, яке бачить чужі сни, а насправді цієї миті подорожує паралельними світами. Навіщо? Звичайно ж тому, що їхні світи — у небезпеці! Ми ще трохи поміркували і придумали розвести чоловіка та дружину в одному світі

по різні сторони барикад — нехай воюють одне з одним до повної знемоги. Потім ми вирішили, що їхній конфлікт на одному боці має впливати на їхні взаємини на іншому. Це було гарною ідеєю. Скелет почав обростати м'ясом.

Ми приїхали додому, і я записав усе нами придумане у вигляді синопсиса. І хоча моя дружина відмовилася бути співавтором книги і писати її разом зі мною, але нехай читач заздалегідь знає, що це все не сам я придумав, це у нас сімейне.

Звичайно, книга відрізняється від синопсиса, як реальні події від показань свідків. Я використовував у ній ще один сюжет, який чекав своєї черги у засіках, надав подорожам між паралельними світами псевдонаукового вигляду, додав альтернативну історію світобудови, придумав Одвічних...

Роман писався легко і швидко, розділ за розділом, я вже планував, що він побачить світ наприкінці 2013 року, але... Людина гадає, а хто рядить, ви вже самі визначитеся.

Гримнули події 2013—2014 років, і рукопис, ґрунтовно потовщавши за місяці роботи, ліг у шухляду, звідки я його витягнув уже після «1917» і «Кращого віку для смерті», у 2018 році. Багато що змінилося за цей час, і книга в тому вигляді, в якому вона задумувалася, сильно запізнилась. Інші ринки, інші турботи, інші читачі...

Повернувшись до написання, я раптом зрозумів, що тон книги має бути іншим, що пишу я не фантастичний містичний трилер, а роман-містифікацію, в якому є і навмисна стилізація під самі зрозумієте кого, і відверте глузування, самі побачите з кого, і сатира, самі побачите з якого приводу, і політика, і любов, і...

Таким чином, усе є, аж до розіграшу — самі зрозумієте де.

Загалом, містичний трилер у мене не вийшов. Вийшов дивний гібрид із міського роману, пригод, наукової фантастики, роману катастроф і просто фантастики. Позаяк навіть мені не вдається точно визначити жанр уже написаного твору, ми з видавцем домовилися вважати «Чужі сни» фантастичним романом. Хао! Нехай буде так! Зрештою, мушу ж я відповідати тому, що про мене пишуть? Сказано ж — письменник-фантаст!

Реальність увірвалася в книгу, змусила згадати про те, що у 2012-му здавалося мені неважливим. Я не поміняв ідею, не змінив основну думку, не змінив симпатії й антипатії, але інтонація... Інтонація змінилася, бо змінилося життя навколо нас. Цій книжці шість років, чотири з яких вона провела у летаргічному сні, але прокинулася, щоб народитися на світ зміненою. Я не знаю, чи сподобається вона вам, але в ній я намагався бути самим собою, нехай не таким, яким мене знає більшість читачів, але все-таки — собою.

Зі мною залишався мій давній друг, колега і редактор Олександр Данковський. Спасибі йому за це. Повірте, редагувати мене — тяжка праця.

Обкладинку намалював мій постійний художник і давній друг Всеволод Малиновський, і вона навмисно олдскульна — коли прочитаєте книгу, зрозумієте чому. Спасибі, Сево, я дуже ціную твоє розуміння ідеї та вміння спіймати суть.

Дякую сім'ї, яка терпить моє письменницьке хобі, що забирає стільки часу.

Дякую читачам, які в мене вірять.

І ще раз спасибі моїй дружині Лесі за подружжя Давидових і все, що з ними сталося. Поки я писав «Чужі сни», ти весь час слала мені посилення на різні катаклізми, що відбуваються на планеті — цунамі, землетруси, урагани, — і просила закінчити роман так, щоб усе було добре.

Запевняю тебе: все буде добре! Світ у надійних руках, і з ним нічого поганого не станеться!

Розділ 1

Варшава. Міжнародна книжкова виставка.

Стенд видавництва «Прометей».

Жовтень

— Скажіть, пане Давидов, ви як письменник несете людям «розумне, добре, вічне...»?

Молоде дівчисько. Цікаво, чи знає воно, хто вперше сказав про «розумне, добре, вічне...»? Очі розумні, напевно, знає. Читала.

— Можете говорити російською, — пожартував Денис. — Я все ще розумію.

Публіка, що зібралася на стенді, заусміхалася боязко, поглядаючи на «російський пул», який підтягнувся до початку зустрічі майже у повному складі. Українських журналістів на виставці було один-два, та й по всьому. Або грошей не вистачало, або бажання, але навкололітературну пресу було представлено слабо, щоб не сказати «ніяк». Зате російські видання приїхали у повному складі. Раніше Денис би порадив: якщо приїхали, то напишуть обов'язково, а зараз чекав підступу. Так часто буває, коли переходиш із розряду улюбленців до розряду «очі б мої тебе не бачили».

— А я не вважаю, що письменник мусить нести в маси розумне, добре і вічне. Хто вам сказав, панночко, що письменник мусить хоч що-небудь куди-небудь нести? Мені більше подобається думка Стругацьких: письменник — це хвора совість. А хвора совість — вона просто болить.

— Ви вважаєте себе совістю народу? — панянка на російську не перейшла, продовжувала ставити запитання англійською, і непоганою англійською, слід сказати.

Ох яка невгамовна дівчиця! На панночку, певне, образилася!

— Якого народу, панянку? Я в скрутному становищі! Мені пощастило народитись і вирости в Києві, тепер ми з дружиною буваємо то в Берліні, то в Барселоні, то в Нью-Йорку... Раніше ось до Москви і Пітера їздив, як до себе на дачу, але тут втрутились обставини, нічого не вдієш... і скрізь у нас друзі, родичі, й усюди ми почуваемось як удома... Совістю якого народу ви мені накажете бути? До якої нації себе віднести? Я пишу про людей, не про народи. Мене хвилюють не національні проблеми, а загальнолюдські.

Це був дуже хиткий ґрунт, Давидов прекрасно розумів, що зараз підтягнеться важка артилерія. Улюблений коник — націоналісти, нацисти, Майдан, переворот, американський вплив і як ви ставитеся до подій у Києві? Чи підтримуєте ви нинішню мовну політику? Ви ж пишете російською, якщо ми правильно пам'ятаємо? Чому не переходите на солов'їну? І кілька слів про героїзацію...

Попервах він переживав і намагався щось довести. Потім злився. Потім лютував. Тепер же вважав за краще іронізувати і відморозуватися.

Все одно щоразу відбувалось одне і те ж — що у Франкфурті, що у Вільнюсі, що у Варшаві. На стенд приходили давні знайомі (з якими свого часу було випито не один літр горілки) і, кривлячи рот, говорили з Давидовим як із молодшим недолугим братом, недоумкуватим із народження. Мовляв, як же це ти так, Давидов! Ти ж наш! Що ти там забув, зраднику?

У Москві й Пітері Давидова тепер не любили — не підтримав ідею, манкурт! Ату його! Ату! Книги Дениса давно зникли з рейтингів, залишки колись великих тиражів допродували по складах, критики писали про нього як про небіжчика, який іще за життя був графоман графоманом, але публіку примудрився ввести в оману. І милу панянку зараз пустили на нього, як мінний тральщик, щоб розчистити фарватер для більшого корабля. Цікаво, що цього разу? Хто у нас сьогодні головний калібр?

— Хіба ваш роман «Факельна хода» не про національні проблеми? — це вже прозвучало російською. Причому, з московською говіркою — Давидов прекрасно розрізняв акценти.

Денис повернувся на голос.

Це Кротов, «Літературна газета». Він! На лінкор або крейсер не тягне, але як протичовновий корабель — цілком. Усе-таки виставка у Варшаві, сюди Соловійова не пошлеш! Доводиться обходитися дрібнішими рибками!

Кротов — той ще кадр! Старий, перевірений, вірний — справжній шакал пера! Огрядний, спітнілий, із обличчям, на якому написано хронічне нетравлення і багаторічний запор. Жовчний, злий, аж сочиться недоброзичливістю, як гниле м'ясо — червоною рідотою. Давидов-белетрист для нього завжди був недостатньо високочолим, але писати про нього доводилося: він модний тренд! Його перекладають! У нього великі накладі на заході та в колишніх радянських республіках, і читачі ходять за ним, як собака зграя за тічною сучкою! Яка несправедливість — приділяти увагу письменнику, що не бажає писати нудно, не любить інтелектуальну прозу, не дивиться на колег по цеху, відкопиливши нижню губу, і не підтримує нинішню ідеологію країни, мовою якої, мерзотник, має щастя творити!

— Ні, пане Кротов. «Факельна хода» — не про національні проблеми: це книга про реінкарнацію нацизму. Вона про нацизм і нацистів, якими ми бачимо їх сьогодні. Про те, що вони — реальність.

— Дуже неполіткоректна книга, — зауважив Кротов мимохідь. — Особливо у вашому нинішньому становищі та для вашого нинішнього оточення.

Відповідь його не цікавила, він заготував промову заздалегідь.

— Якби її написав якийсь політик лівого спрямування, то це була б річ звичайна. Але ви не політик, ви автор жанрової літератури, причому в країні, для якої пишете мовою ворога. Але ви — дозволений ворог і дозволяєте собі кепкувати, знущатися над серйозними проблемами, злісно підбивати і читачів, і владу. Ви, напевно, почуваетесь, як блазень при королівському дворі — у цілковитій безпеці. Вам же все прощають...

— Точно! — вигукнув Давидов, зображуючи радість.

Насправді він деякий час роздумував, чи не влаштувати просто зараз потворну сцену з мордобоем, але уявив собі, з яким тріумфом цей літературний черв'як від критики дістане тілесні ушкодження

і почне всім демонструвати розбитий п'ятак, і від цікавої загалом думки відмовився.

— Звичайно ж, ви маєте рацію! І яке точне, історично виправдане порівняння! Блазень при дворі! Мені все можна! Низький жанр! Прекрасне становище, пане Кротов! Не вважаєте? Можу говорити що хочу! Писати що хочу! Їздити куди хочу! І немає наді мною ані цензора, ні головного редактора. Я маю право бути неполіткоректним. Мене за це не звільнять, бо ніде не працюю. І обов'язково десь надрукують, тому що мене із задоволенням читають. Не у вас, звичайно, але, як з'ясувалося, це не найбільше горе. Велика перевага автора жанрової літератури — мене ніхто не сприймає серйозно, зате всі читають! А якщо читають, то і перекладають. А якщо перекладають, то, значить, продають. А вас і ваших протеже, звичайно ж, приймають усерйоз, але, на жаль... Відчуваєте різницю?

Кротов криво посміхнувся, розглядаючи опонента, як вищий примат розглядає якогось земляного черв'яка, щойно виявленого в купі опалого листа, але нічого не відповів.

— Значить, для вас, Давидов, настали золоті часи? Лишилися без конкурентів?

«От скажу. Та й хрін з ним! — подумав Денис, посміхаючись у відповідь. — Здібатися б з ним без свідків, увечері... Ні. Не вийде. Втече. Та й не можна — Європа все-таки! Але як же сверблять руки...»

— Звичайно ж, пане Кротов! А ще ми залишилися без вас, про що шкодуємо з ранку до вечора. І без можливості хвалити мудрість вождя! І без необхідності підтримувати його політику!

— Ви, Давидов, — сказав Кротов, посміхаючись, — тепер підтримуєте іншу сторону. Заокеанську. Вам так зручніше. І хвалите своїх нових вождів. Але при цьому пишете російською! І рано чи пізно вам ваші нові господарі це пригадають!

Дівчинка, що перекладала розмову польською, здивовано подивилася на Дениса, глядачі на стенді обурено загули.

Денис зробив заспокійливий жест рукою.

— Розумієте, Кротов, мова — не ваша власність, і слава Богу. Це мова мільйонів моїх земляків, моїх батьків. Це мова моєї мами, а ви намагаєтеся зробити її мовою ворога. Я розумію, що вам неприємно,

що мене читають і у Варшаві, й у Москві, і в Києві. Але вам доведеться з цим змиритись і жити. А хто мені та що пригадає, я вже якось сам розберуся. З вами ми на сьогодні завершили... Переходимо до наступного запитання.

Давидов повільно розтиснув кулаки. На долонях залишилися сліди від нігтів.

— Пане Давидов!

Незнайома жінка років тридцяти п'яти — сорока, обличчя, яке не запам'ятовується, що хоч разів сто зустрічай, не впізнав би — набір пересічних рис, накритий зверху ріденьким каре мишачого кольору. Вдягнена, щоправда, яскраво, але й це не рятує. На бейджі щось написано: сині літери на жовтому тлі, напевно, назва газети, але якої саме — не розгледіти, та й не важливо.

Важливо всміхатися.

— Вас називають письменником-фантастом, Денисе. І в кожній вашій книзі є фантастичне припущення. Чому саме фантастика для вас — основний жанр?

Голос у неї трохи кращий за зовнішність, але не набагато, хоча вона намагається додати трохи хрипоті для сексуальності, тільки виходить схоже на хронічний ларингіт. Але запитання нормальне, без другого дна. Можливо, вона навіть читала «Факельну ходу». Або «Погані новини на понеділок».

— А чом би й ні? Чим фантастика гірша за історичну драму? Або міський роман? Скажіть, Анна Кареніна існувала в реальності? А яким був Крістобаль Колон, якщо він був? Тарас Бульба, князь Срібний, Захар Беркут, д'Артаньян? Хто вони? Історичні постаті, плід уяви авторів? Ось Сенкевич вигадав Богуна чи описав? Чи і те й те? Увесь світ, який ми пам'ятаємо, вигаданий письменниками! Ми знаємо війну 1812 року за романом Льва Толстого, революцію — за Лавренсьовим, Бабелем, Олексієм Толстим. Усе — війни, катаклізми, великі відкриття, наукові звершення — для нас зберегли письменники. Хто зі звичайних людей читатиме хроніку, коли є романи? Повстання Спартака — це Джованьйоли, пекло — це Данте, Південна Америка — це Маркес. Яким залишиться в історії політик, залежить не від нього і навіть не від його справ, а від літописця. Що ми згадуватимемо про